DAN LAURENŢIU

„Poziţia aştrilor"

Excepţional mi se pare şi volumul lui Dan Laurenţiu, Poziţia aştrilor, despre care. cu excepţia lui Valeriu Cristea, în *Amfiteatru,* nu ştiu pe nimeni să fi scris. Este în poezia aceasta ceva din Eminescu şi din Bacovia, în plînsul aproape fără cuvinte, lăuntric, al versurilor: *„Căci vin din ţara unde plîng umbre fără număr"* - este nu doar un vers extraordinar, dar şi motivul central al cărţii. Poetul renunţă la orizonturile lumeşti, scoborînd în necunoscut şi în insondabil, cu aripile strînse, cu ochii închişi, căci privirea este întoarsă înăuntru. Ceea ce se dezvăluie acestei priviri este „tărîmul de dincolo" de viaţă sau de moarte al esenţelor, al ideilor platonice (care urmărea şi ge Teohar Mihadaş) - pe un cer negru, strălucesc aştri orbitori şi reci. în poezia lui Dan Laurenţiu, care nu se vrea - poate cu ostentaţie - deloc „contingenţă" (nimic din conturele reale şi dătătoare de certitudine ale lucrurilor), natura e neatinsă de timp şi nemodeiată de spaţiu, veşnic neschimbătoare: *„O, visul, paradisul, o, bocet monoton / Orbitele pustiuri rugîndu-se la nouri / Şi trece-n depărtare adlncul nopţii tron / Pe care stau amanţii ca stelele-n cavouri. // Dar ridicînd genunchiul nestins în alte sfere ⁄ Stigmatele puterii cu cearcăn dilatat / Ne pune veşnicia pe lupte pasagere / Şi sîngeră la colţuri dogmaticul pătrat // Şi fluturii htminii izbindu-se de porţi / Eliberează somnul şoptit în portocale. / E vremea nunţilor şi viii dînd mina cu cei morţi | Dezlănţuie serbarea iubirii minerale. // Dansează pentru noapte căci stelele-s curbate / In jurul tău ca o recunoştinţă, | Luminile se-ndoaie pe cer de greutate, f Eu de lumină şi de suferinţă. // Şi cum pe-un lanţ de aur aleargă egiptenii / Cu Isis adormind-o-n strălucitor veşmînt / Te voi purta pe braţe din clipe în milenii / Precum în cer aşa şi pre pămînt".* Se observă (ca şi la Teohar Mihadaş) „cultura clasică" a versului, nu în sensul unei erudiţii exterioare, dar în acela al armoniei metaforelor, liniştite şi calme peste focul ce le mistuie dinăuntru. Dan Laurenţiu a învăţat de la Ion Barbu puritatea cuvînrului care exprimă peisajele increate din adînc: *„Rece e muntele-n zori / părăsit de pasărea neagră | o ce cîntec voi auzi | de sferă ce bate cu aripa-n sîngele meu. II Nourii cad în pustiu / apele sărută corabia / de sticlă mai curată chiar / decît acel surîs trufaş al nimănui / Muntele trece pe mări l păsări albe se destind l în pacea departe | cîntînd răsunînd".* Spiritul pururi insaţiabil de adînc al poetului aude rareori, în străfundurile contemplaţiei, cîntecul cocoşilor care destramă noaptea,

visul, frica, moartea: „ *Timeo Danaos, timeo Danaos. / Un ţipăt la urechea stingă ajunge, / Şi In grădina cu ramuri albe / Sar fără zgomot umbrele-nserării / Acum, acum să mergi în întuneric / Acum, acum vor rîde săgeţile luminii / Căci nu mă înşeală / Aceste voci grăbite ale cocoşilor ".*

Dacă nu mă înşeală aceste voci grăbite, vom vorbi despre ele mîine ca despre acelea ale unor mari poeţi.

{România literară, nr. 2, 1968)

„Călătoria de seară"

Şi acest al doilea volum al lui Dan Laurenţiu apare într-un moment la fel de „nefavorabil" ca şi întîiul: cînd premiile pentru un an literar sînt prea aproape, iar cele pentru anul următor sînt prea departe. Aşa îmi explic de ce în 1967 nimeni nu s-a gîndit la *Poziţia aştrilor,* care fusese una din cele mai bune cărţi de debut, de ce nimeni n-a propus pentru premiere în 1968 *Călătoria de seară.*

în fond, nu se putea un mai deplin acord între această lipsă de audienţă exterioară festivă a poeziei lui Dan Laurenţiu şi natura ei profundă care este una de taină şi de recluziune într-un univers straniu şi mut. Poezia lui Dan Laurenţiu este ca un gheţar îngropat în apele unui necunoscut ocean: dar de aici nu decurge vreo măreţie ascunsă, ci un mister tulburător. Este o poezie de viziuni interioare şi de tăcere: cuvintele sînt aproape de prisos. Nu găsesc comparaţie mai nimerită decît aceea cu Micheaux. Poetul e stînjenit de cuvinte, de expresie, fiindcă vocaţia lui e tăcerea semnificativă a lui Mal larme. El se scufundă în sine, ca în interiorul primordial al lumii, acolo unde lumea nu e decît existenţa virtuală, pre-formală, lipsită de varietate fenomenală, de culoare, de intensitate. Un „ochi transcendent" contemplă această substanţă nedesfacută în infinitatea de forme a lumii reale:

„In viscole va trebui să mor / noapte fără stele unde e cerul / departe oraşele scufundate în mările somnului / corul antic nu se aude pînă aci // pămîntul surîde în tăcerile sfinte / limba şarpelui poate a căzut / într-o pace mai dulce decît amintirea / călcînd bolta cu picioare de umbră // şi frunzele acestea atît de albe / mă ascund în vuietul nepăsării / cel care te uiţi în beznă ochi fierbinţi / ai avut unde-i speranţa unde e cerul tău // stai lîngă mine întinde mina petala / îngheţată peste mormînt / nu striga / e bine, e noapte ".

Viziunile poetului au o desăvîrşită unitate. Universul lui ascuns îşi are ordinea secretă, ca un vis sau ca o halucinaţie. Aici soarele e negru,

adică fără raze, fiindcă razele, lumina, s«t fenomene, iar soarele poetului nu e decît ideea de soare, **numenul,** total stă cufundat în somn, în letargie, fără mişcare, fiindcă mişcarea este, şi ea, un atribut al vieţii; substanţa primordială cunoaşte doar un plîns eminescian, neauzit şi imaterial.

*„ Ochiul celui mort la mal / astăzi s-a deschis plîngînd substanţa / cerule pupilă neagră / are ochiul tău şi-mi place // **ockii** negri i-am iubit / mama n-avea ochii negri / lebăda cu glasul dulce însă / zboară vai de pe genunchii apelor // ochiul negru nu mai doarme / solitar e corbul corbul / şi puternic va începe plînsul / în substanţa apelor fără stăpin"*

Primejdia pentru această poezie monotonă şi monocordă e de a se epuiza consumînd mereu numai din materia ei inefabilă. E o poezie a cărei unică temă o reprezintă contemplarea viziunilor interioare din sufletul poetului, unită cu spaima de a evada din ele. Poetul rămîne prizonierul obsesiei lui metafizice. Dacă nu vrea să cadă cu timpul în totală incoerenţă şi obscuritate, trebuie să caute drumul şi spre alte teme.

(România literară, nr. 9, 1969)

„Imnuri către amurg"

Versurile lui Dan Laurenţiu constituie probabil întîiul efect notabil, în lirica românească actuală, al acelui Eminescu plutonic pe care I. Negoiţescu l-a dezgropat din ruinele postumelor. Se poate vorbi, în acest sens, de eminescianism, în ***Imnuri către amurg*** (Ed. *Cartea Românească),* mai mult, de o adîncă influenţă în însuşi spiritul acestei poezii a imaginilor nopţii, somnului şi crosului caracteristice Plutoniei lui Eminescu. întrebîndu-se ce este poezia, Dan Laurenţiu ar putea să răspundă cu strofa eminesciană: *„ Ce e poezia? înger palid cu priviri curate, / Voluptuos joc de icoane şi cu glasuri tremurate, / Straiu de purpură şi aur peste ţarina grea".* Ca şi la Eminescu, amurgul nu e decît tărîmul obscur al tranziţiei spre puritatea nefiinţei, somn şi vrajă deopotrivă, smulgere din orizontul lumesc: *„Ruga ta abia se aude /în lumina tremurată a zorilor / pe care atît de rar i-ai întîmpinat / cu faţa surîzătoare // atît de adîncit ai fost mereu / în crepuscul în apel somnului / tău ireal oare ai dormit vreodată / să te trezească lumi iu soarelui // o palidă noapte ţi-au fost / odihna eternă şi veghea eternă de la hotarul morţii / aduci o mărturie pentru viaţa ta".*

Dacă îngerii palizi, apele somnului, mările întunecate şi pustii, beatitudinea sau extazul provin din acest univers, pînă de demult.

necunoscut, al poetului lui *Memento mori* ori al *Poveştii magului călător în stele,* alte motive esenţiale din *Imnurile* lui Dan Laurenţiu ne fac să ne gîndim la *Chimerele* lui Nerval. Şi de n-ar fi decît frumoasele versuri din *Călătoria („ Iubitule iarăşi îngheaţă | sfera luminii tale simbolice / o pasăre a bătut cu aripa în geamul nostru / bine-ai venit prinţ al întunericului || sori negri îţi mîngîie fruntea | culcată pe braţele mele / de remuşcarea unui geniu / rătăcit lingă o fiinţă muritoare")* şi tot am avea motiv să observăm că eminescianismul a găsit în poetul lui *El Desdichado* un filtru subtil. Geniile tutelare ale poetului *Imnurilor* sînt nervalienele Noaptea şi Melancolia. Poetul e *„prinţul din stele",* cu *„aripi de noapte",* căruia *„ sori negri îi mîngîie fruntea ".* El tînjeşte după un eden al tăcerii de dinainte de a fi fost cuvîntul *(„să ne aducem aminte / de floarea care am fost înaintea cuvîntului"),* comparîndu-se cu profet neascultat, cu un Moise ce-şi ridică zadarnic toiagul, fiindcă poporul ales nu-l urmează: *„ dar acum ridicînd braţul / din peşteră cine mai aude / care este poporul ales | de cer să mă urmeze în pustiu || soarele vai cum topeşte nisipul / fierbinte pe care alunec / zadarnic spre orizontul la fel de alb | de tăcut şi de orb ca judecata din urmă || nici un clopot nu cîntă în ceruri / nici o frunză nu plînge în pămînt / în acest anotimp fără iluzie / eu sînt tăcerea delirantă || nimeni nu trece în spaţiul vast / cu toiagul...".*

Toate aceste lucruri se aflau în germene încă în *Poezia aştrilor* şi se putea prevedea. Noutatea volumului recent o constituie, oarecum, accentuarea laturii de estetism a poeziei lui Dan Laurenţiu. Imaginile au devenit rafinate, somptuoase sau preţioase. Jerbele lor scînteietoare străpung bezna poemelor, în care îngeri cu plete de foc cad ca nişte sfere de lumină, printre umbre roşii sau aurii, iar în adîncul mut al mărilor se desfac coroanele galbene ale unor tei mitici. Metamorfoze ciudate *(„îngerul ca un cîine")* împlinesc acest decor straniu şi tulburător: *„sus pe mările nocturne /stă legat un cîine roşu/oare cine mă veghează / sus pe mările nocturne ".*

Dan Laurenţiu este un poet subtil şi original.

(România literară, nr. 51, 1970)

„Poeme de dragoste"

Reluînd cîteva titluri din primele lui volume (şi mai ales din cel mai bun dintre ele: *Imnuri către amurg),* Dan Laurenţiu rămîne în noile *Poeme de dragoste* acelaşi admirabil poet, cu o fantezie graţioasă şi sărbătorească, un „imagist" care ar fi reţinut din *Credo-ul* de tinereţe

al lui Pound nu atît priza la obiectul real (căci el are structura unui simbolist, a unui romantic fără patos), cît muzicalitatea liberă ce vrea să scape de ritmul metronomului. Contemplaţia visătoare e mereu întreruptă de viziuni plastice, pline de strălucirea culorii: *„E frig se aprind luminile / peste oraşul nostru şi spui | cit de frumoasă va fi la noapte > această grădină / iată fularul roşu al unui copil / va trebui să oprim timpul | gulerul de albă dantelă îşi mîngîie | austerul gît ca o spumă de mare"* Această latură picturală, jerbele de imagini, sînt expresia unui vizionarism suav-himeric, a unei transfigurări a lumii celei mai obişnuite, care o fac să pară candidă şi eterică, întunericul e albastru, amurgurile violete, umbre roşii liniază albul zăpezii, părul iubitei e de aur, un cîine galben traversează strada - totul, în cele din urmă, reducîndu-se la culoarea pură, ca element al acestui univers de transparenţe colorate: *„Roşu albastru negru / Călătorul şopteşte vorbe ciudate / eu însumi care sînt amurgul / nu ştiu ce este roşul albastrul negrul".*

Sugestia bacoviană apare şi altă dată, simbolismul poetului ***Plumbului*** fiind reluat voit, deşi într-o formă oarecum estetizată: *„ Toamnă şi ploaie şi vînt / eu urmărind zi şi noapte / căderea somnolentă a frunzelor / pe degetele tale siderale / monologuri albastre | Ia umbra zidurilor | cu picături de soare decadent / zei adormiţi pe băncile parcului / Intre noi pahare înalte / cu buze subţiri de orgoliu / negre turnuri / în ceaţa roşie a inimii".* Atmosfera lui Bacovia e aici „transcrisă" în tuşe impresioniste, pastelate, ca al Georg Trakl, aşa cum într-o altă poezie recunoaştem nota funanbulesc-dramatică a lui Emil Botta: şi nu numai jocul livresc, masca de teatru a sentimentului, ci şi decorul crepuscular care-şi aruncă umbrele lungi peste scenă: *„ O te iubesc Ofelia iată amurgul / surîs al morţii glorie întunericului / şi trupul tău de lumină Iote iubesc Ofelia iată amurgul || bună seara bună seara ce destin / departe în albele stele / un corb doarme ca un prinţ / al zăpezilor inocente şi strigă în somn || Ofelia du-te la crematoriu || iată amurgul mişcîndu-şi / pleoapele lui de mătasă / ca pielea trupului său / aceasta-i pacea universală || o şoaptă o şoaptă cu buze de crin | bună seara bună seara bună seara / prinţul din stele se cutremură / te iubesc Ofelia eu sînt amurgul".*

In erotica propriu-zisă ne întîmpină şi o melancolie fastuoasă, un instinct al ceremoniosului delicat, amestec de incantaţie şi de gesturi aproape rituale, un fel de intimitate solemnă: *„ Tu dormi nu ninge nu plouă / tu dormi nu ninge nu plouă / tu dormi nu ninge nu plouă | o frunză cade în noapte / aceasta-i perdeaua roşie / de la fereastră tu dormi /nu ninge nu plouă | tu dormi nu ninge nu plouă /acesta e vîntul*

ce bate / în clopotul toamnei, tu dormi / nu ninge nu plouă / tu dormi nu ninge nu plouă / aşa vom trăi iubito / eu aici tu acolo vom fi / două stele m două cavouri / tu dormi nu ninge nu plouă"

Dan Laurenţiu e un poet original şi afinităţile pe care le-am indicat sînt doar dovada culturii poetice, fiindcă şi Bacovia, şi Trakl şi alţii sînt „refăcuţi" într-o manieră absolut proprie şi uşor de recunoscut; doar spaţiul acestei poezii nu e unul natural, ci unul artistic, în care adică există mereu o a patra dimensiune, popuiată de umbrele secrete ale poeţilor.

(România literară, nr. 47,1975)

„Psyche"

Există în poezia lui Dan Laurenţiu o prefacere stilistică pe care recentul lui volum *(Psyche)* o confirmă în bună măsură, întîile lui cărţi de poezie (din anii '60-'70) erau ale unui neoromantic, emfatic, preţios, manierist, scriptic aristocrat şi sublim. Cele de după 1980 dublau acest registru de un altul, ludic, parodic, cotidian şi oral. Sinteza lor este pe cale să se făurească în timpul din urmă, şi de ea depinde faţa pe care poezia lui Dan Laurenţiu o va căpăta în viitor, în **Psyche,** de pildă, ludicul şi glumeţul coexistă frăţeşte cu vechile motive, fără ca totodată mitologicalele neoromantice de odinioară (care i-au atras autorului, între altele, un articol nefavorabil, dar nu şi totdeauna drept, al lui Gh. Grigurcu şi, parcă în contrapondere, unul mult mai obiectiv al lui E. Simion) să aibă amploarea ori rostul artistic din cărţile de început. Mai degrabă, poetul se menţine acum pe o instabilă şi insesizabilă linie de mijloc, amestecînd (el ştie cum) registrele stilistice, trecînd de la tonul cel mai serios cu putinţă la giumbuşlucuri de aspect dadaist sau inserînd, în plin discurs „înalt", „ideal", propoziţii aparţinînd discursului cotidian. Ceea ce garantează solidaritatea poeziei cu sine însăşi este tematica: Dan Laurenţiu a fost de la debut şi este în continuare un poet exclusiv erotic, probabil cel mai consecvent şi original din literatura contemporană.

Poemele lui sînt inefabile variaţiuni pe tema iubirii mergînd de la fantezie liberă şi jucăuşă a capriciilor unui Catul şi pînă la un alexandrinism pictural, în care iubita este doamna neagră cu coş roz, are picioare aurii ca mierea şi sîni albaştri (sau roz). Cromatica trakliană e sistematizată decorativ: albastrul indică angelitatea, roşul vitalitatea, iar negrul moartea. Acestea sînt, mai ales în *Psyche,* culorile dominante. Mai degrabă ritualică şi protocolară (protocoale deopotrivă erotice şi metafizice) decît dramatică, lirica lui

Dan Laurenţiu atinge rareori expresia chinuitoare, convulsivă a sentimentului. O excepţie, în această privinţă, ne oferă Demonul fidel (poem reluat din *Ave Eva,* împreună cu alte 34, provenind din culegerea anterioară deja numită şi din *Privirea lui Orfeu),* prea lung spre a-l putea reproduce, în general, baudelairianismul fundamental (filtrat prin Arghezi) din poeziile care evocă paradisurile corupte ale cărnii, concupiscenţa suav-lascivă, pura sexualitate, este corectat de o pornire idealistă şi stilizatoare, picturală, vibrantă coloristic. întreg Dan Laurenţiu de astăzi se relevă în această tendinţă de a atenua dramaticul prin ludic şi de a stiliza eroticul în manieră de vitraliu. Tendinţa e sesizabilă de la *Privirea lui Orfeu* încoace, din care provine de pildă o poezie cum este *Leda într-o dimineaţă de primăvară,* atît de sugestivă în „pastelarea" senzaţiilor, în aspectul de capriciu pe care-l capătă motivul sentimental (cîntecul de lebădă al iubirii): *,.O tu vei veni din cer sau din mare | copilăria ta / va înflori aici sub un flaut | care mă ajută să dorm || un fişîit ca de ploaie va linguşi' autostrada apoi un capriciu | un mic incident de automobil / şi tu vei întreba unde e -El // cu mătasea valurilor pe care | noi le-am iubit | vom acoperi palul nostru din cer / acum o broscuţă scînceşte la picioarele tale || desigur pe curatele tale picioare | un sărut s-ar cuveni l o lebădă s-ar cuveni să cînte şi să moară / acea lebădă voi fi eu ||* o *clipă şi te >oi face sclava mea /pentru totdeauna o clipa atît cit | binevoieşte soarele să ia locul lunei pe cer / o ciripit al morţii o lumina ochilor tăi in lacrimi".*

Noutatea (dacă pot numi aşa o schimbare treptată) adusă de cele mai noi dintre poeziile lui Dan Laurenţiu constă, mai întîi, într-o simplificare a aparatului metaforic. Ceremonia erotică nu mai are fastul de odrnioară. A devenit parcă mai uman-intimă, mai cotidiană. Iată acest *Amurg de toamnă* în care metaforele se pot număra pe degetele de la o mînă (şi chiar cele existente sînt aproape gramaticalizate):., *Mai păstrez arama de astă-\ ară / mai păstrez febra cu care m-au ara ochii tăi l din creştet pînă în călcîie l in inima mea mică bate soarele II abia acum mi-aduc aminte de tine l cînd aţi dispărut/şi tu şi sftnta lumină solară l abia acum te doresc cînd te-am pierdut / şi vai acesta e un cîntec pentru totdeauna / cuvimul deznădejde e încă un eufemism / pentru că ceea ce ar trebui să scriu / în locul său | e numele tău femeie sumbră"* Pe lîngă această „banalitate" încărcată de sugestii emoţionale şi metafizice, descoperim acum la Dan Laurenţiu şi înclinaţia spre expresia lapidară ori chiar aforistică: „ *Nimic din ceea ce am pierdut | n-am, avut / cu astfel de vorbe trebuie să sfirşească | viaţa unui om".* O familiaritate aproape

glumeaţă absoarbe vechile imagini romantice şi dă textului o turnură de romanţă cultă, rafinată, ispitită să recondiţioneze ceea ce este factice în clişeul erotic. *Acolo* începe derutant: *„Părul tău negru | ca iadul curgînd siisurînd hohotind / pe spatele şi coapsele tale cu pielea | cea albă aşa cum era / înainte de a fi rănită / de picăturile roşii / ale cuvintelor mele".* Avem deja negrul infernal şi roşul vital, lipseşte doar albastrul celest. El apare în strofa următoare, în care însă trece, la fel de repede ca şi în prima, de la serios la burlesc: *„Pînă acolo pînă unde / cerul albastru ' gîngurind începe să-şi / întindă alene picioarele ⁄ în lumea aceasta unde / trăim noi muritorii / ehei! picioarele tale sînt bătute / cu aur şi diamante / ele îmi luminează drumul spre eşafod".* Pentru ca în final, baudelairiana fantezie carnală să devieze irevocabil spre tonul capricios, glumeţ, de scherzo erotic: *„cu ultimele vorbe suspine / şoptite pe sinii pe coapsele | siderale acolo unde / îmi caut originea adică mormintul' mai sumbră decit ai crezut / tu vreodată că este noaptea luminoasă || de unde mă nasc / şi unde trebuie să mor /' căzut la umbra celor două i picioare diamantine ale tale / eu dorm cu capul în lima >' ai grijă să nu mă trezeşti din somn ".*

E tentant să vezi cum marile motive se regăsesc în această tonalitate minoră şi adesea jucăuşă, burlescă. Este o vădită distanţă de la gravul poet romantic al *Imnurilor către amurg* şi pînă la cel care astăzi evocă spiritul „neantului'' mîngîindu-i .,cu codiţa lui neagră" foaia albă de hîrtie pe care va scrie un nou poem ori se compară cu un ..căţeluş lătrînd pe limba îngerilor" şi neînţeles (probabil) de o iubită care nu cunoaşte această zeiască limbă. Deşi noua culegere e cuprinsă în paranteza a două versuri foarte frumoase, dar apropiate de maniera veche a poetului *(„sufletele noastre se iubeau /trupurile le urmau ca nişte umbre"),* conţinutul ei ne apare ca destul de mult modificat în raport cu acela al volumelor din deceniile trecute. La prima vedere, poetul nu este altul: dar rămînînd credincios temei iubirii şi continuînd a o trata în cîteva culori fundamentale, e! a renunţat complet la gestica solemnă dinainte, preferind să meargă pe sîrma foarte subţire care desparte seriosul de glumeţ, aşa încît moartea, bătrîneţea, pasiunea, frica şi celelalte sentimente nelipsite din textele lui de iubire privesc cu cîte un ochi de fiecare parte a lucrurilor, cu unul plîngînd, cu altul rîzînd. în acest adorabil echivoc stilistic se scaldă acum lirica lui Dan Laurenţiu, unul din poeţii cei mai personali din cîţi am avut ocazia să citim în deceniile postbelice.

(România literară, nr. 25, 1989)